

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЛОЗОВА Ольга Юріївна

УДК 351: 659.3/.4:323.2

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Черкаси – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті цивільного захисту України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України
СИЧЕНКО Віктор Володимирович,
Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти», ректор

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
БИРКОВИЧ Тетяна Іванівна,
Київський національний університет культури і мистецтв,
професор кафедри інформаційних технологій

доктор наук з державного управління, професор,
ЖОВНИРЧИК Ярослав Федорович
Інститут держави і права імені В. М. Корецького,
в.о. завідувача відділу проблем державного управління та адміністративного права

Захист відбудеться «06» грудня 2024 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03 Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61024, м. Черкаси, вул. Онопрієнко 8, зал засідань (1-й поверх).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету цивільного захисту України за адресою: 61023, м. Черкаси, вул. Онопрієнко 8.

Автореферат розісланий «6» листопада 2024 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

С.А. Мороз

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації і становлення інформаційного суспільства особливу теоретичну і практичну актуальність набуває рішення проблем вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Культура робить багатоплановий вплив на усі сторони життєдіяльності суспільства, вирішує задачу збереження, створення і розвитку духовних, моральних і культурних цінностей, а також відіграє важливу роль в розвитку цивілізації і економіки. Сфера культури специфічна - в одних секторах здійснюється пряма державна підтримка і регулювання, в інших - діють чисто ринкові стосунки, в третіх - робота ведеться через громадські і некомерційні організації. Одним з головних суб'єктів культурної політики є держава. Воно має найбільший об'єм ресурсів в цій сфері, а також має в розпорядженні різноманітні управлінські і владні важелі і структури.

Усе це визначає високу міру державної участі і дії на дану сферу. Для розвитку сприятливих економічних і соціальних тенденцій в країні потрібний державний протекціонізм відносно багатонаціональної культури України, який повинен створити умови для гармонійного розвитку суспільства, реалізації культурних потреб громадян, якнайповнішого розкриття творчого потенціалу творців культурних цінностей, забезпечити збереження і раціональне використання культурно-історичної спадщини.

Збалансована державна політика повинна перетворити область культури на добре організований і прогресивний сектор державної економіки. Досягнення цієї мети неможливе без чіткого визначення, передусім на рівні цілей і пріоритетів культурною політики і забезпечення цієї політики шляхом створення правових організаційних і економічних умов функціонування і розвитку культури в суспільстві.

Питанням економіки культури і державного регулювання в даній сфері присвячені роботи ряду вітчизняних учених. Серед них: Т. Биркович, Б. Данилішин, В.Горник, А. Дегтяр, С. Домбровська, Я. Жовнирчик, В. Ковальчук, А. Колот, О. Малишева, С. Мирвода, Я. Остафійчук, Г. Осипова, Г. Скляр, В. Сиченко, О. Поступна та інших

Значний вклад у вирішення цієї проблеми внесли такі зарубіжні учені як У. Бомол, У. Боуен, Р. Вільямс, Т. Габлер, Д. Кейнс, Э. Кугі, Ч. Лендрі, С. Манді, М. Маршалл, Р. Масгрейв, Ф. Матарассо, С. Мак-Кафі, Д. Осборн, Д. Роулз, М. Тітцель, А. Хак, Х. Хоггарт, Е. Еверітг і багато інших.

Незважаючи на багатоплановість і наукову обґрунтованість опублікованих робіт, процес формування економіки культури, безпосередньо пов'язаний з радикальними соціально-економічними перетвореннями, що сталися в нашій країні і вплинули на усі сфери життя і діяльності. Безліч теоретичних і практичних проблем державного регулювання у сфері культури чекають свого рішення.

Необхідність подальшого вдосконалення правових, організаційних, економічних і фінансових механізмів, здатних сприятливо впливати на економічні і соціальні тенденції в країні, очевидна. Все більшу актуальність набувають проблеми формування і ефективного функціонування, державної системи регулювання у сфері культури, формування більш ефективної

економічної політики в даній сфері, вдосконалення мережі і механізму функціонування організацій культури, подальшого розвитку програмного підходу в здійсненні державної політики в області культури.

Усе це стало причиною вибору теми дисертаційного дослідження і зумовило його актуальність для теорії і практики вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури на сучасному етапі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи «Розробка наукових основ державного управління у сфері безпеки ринку соціально-економічних послуг України з точки зору цивільного захисту» (державний реєстраційний номер 0112U002587), що розроблялася Національним університетом цивільного захисту України. Конкретно дисертантом проаналізовано заходи удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Мета і завдання роботи. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Досягнення визначеної мети зумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

охарактеризувати напрями і методи державного регулювання сфери культури на сучасному етапі;

систематизувати зарубіжний досвід організації державного регулювання і підтримки культури ;

здійснити аналіз організаційно-економічного механізму і практики формування витрат державного бюджету у сферу культури;

обґрунтувати концептуальний підхід до формування витрат державного бюджету на фінансування організацій культури державного значення ;

визначити напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури;

окреслити стратегічні напрями формування додаткових джерел фінансування витрат у сфері культури.

Об'єкт дослідження - державне регулювання у сфері культури.

Предмет дослідження - організаційно-економічний механізм державного регулювання у сфері культури.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі організаційно-економічного механізму державного регулювання в сфері

культури.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливість висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури, уточнити функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Найсуттєвіші результати дисертаційного дослідження, які містять наукову новизну, полягають у тому, що:

вперше:

обґрунтовані і сформульовані шляхи вдосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання в області культури через подолання роз'єднаності органів державної влади, здійснюючих регулювання та створення консультативних органів для делегування права відбору проектів і програм і ухвалення рішень з їхнього фінансуванню і формування витрат державного бюджету, призначених на фінансування поточних і капітальних витрат організацій культури, розвиток програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури;

удосконалено:

концептуальний підхід до формування витрат бюджету на зміст підвідомчих організацій і розвиток їх матеріально-технічної бази, що носить цільовий, фактично програмний, науково і економічно обґрунтований характер, зводячи до мінімуму суб'єктивність і недостатню обґрунтованість при розподілі засобів бюджету, і дозволить більше обґрунтовано аргументувати об'єми фінансування, необхідні для забезпечення культурної діяльності, при щорічному і довгостроковому формуванні витрат;

систематизацію зарубіжного досвіду організації державного регулювання і підтримки культури, що відрізняється синергетичною єдністю інституційного (зовнішньо притаманного, об'єктивного), комунікаційного та ціннісного (внутрішньо необхідного, суб'єктивного) рівнів та передбачає доопрацювання

чинної нормативно-правової бази, інституалізацію розвитку культури й оновлення соціально-психологічних, медіа-комунікаційних та мотиваційних технологій формування нового культурного середовища в державі;

набуло подальшого розвитку:

ціннісно-орієнтований підхід до модернізації державного регулювання щодо розвитку культури в Українській державі, шляхом обґрунтування ціннісної складової культури, як системоутворюючої, що передбачає в системі державних заходів її реалізації врахування, широкого спектру державних засобів та мотиваційного інструментарію щодо формування культури, та специфіки системи цінностей організації, правил і очікувань, які впливають на формування ціннісної складової культури;

наукове обґрунтування і передбачування державного регулювання в галузях інфраструктури, що припускає здійснення соціальної стандартизації і нормативного розрахунку бюджетної потреби з усіх видів послуг, застосування нормативів фінансових витрат на надання державних або муніципальних послуг, яке не може вирішити усі проблеми планування у сфері культури, особливо на державному рівні, коли йдеться, по-перше, про унікальні установи культури і мистецтва, що є предметом нашої національної гордості і мають світове значення, а по-друге, про державну підтримку нових напрямів в культурній діяльності.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Теоретичні рекомендації та напрацювання, викладені в дисертації, використовуються в роботі Новомосковської державної військової адміністрації Дніпропетровської області (довідка про впровадження №5572/0/538-24 від 04.09.2024). Практичний доробок дисертаційного дослідження включено в роботу Управління культури, туризму, національностей і релігій Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка про впровадження №421/0\14-24 від 11.06.2024). Також ідеї та висновки дисертаційного дослідження застосовуються в навчальному процесі Комунального закладу вищої освіти "Дніпровська академія неперервної освіти" Дніпропетровської обласної ради"(Акт впровадження №350/1 від 17. 04.2024).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують наукову новизну, мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертації доповідались і обговорювались на конференціях, конгресах і семінарах, зокрема: XXI Міжнародній науковій конференції «Ольвійський форум – 2024: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів» (м. Миколаїв, 2024), IX Міжнародній молодіжній науково-практичній інтернет-

конференції «Наука і молодь у XXI сторіччі». (м. Полтава, 2023), Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю. «Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ» (Івано-Франківськ, 2024), Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика» (Харків, 2024), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство» (Київ, 2024), Всеукраїнській науково-практичній конференції «Економіка та публічне управління: нові виклики та рішення» (Харків 2024), III Міжнародній науково-практичній конференції «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (м. Хмельницький, 2024).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 12 наукових працях, у тому числі – 5 статтях в наукових фахових виданнях, із них 1 стаття – в зарубіжному виданні, 7 – тез конференцій. Загальний обсяг публікацій автора за темою дослідження – 3, 97 др.арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації 203 сторінки. Обсяг основного тексту становить 176 сторінок. Список використаних джерел включає 197 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено стан її наукової розробки, з'ясовано зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про їх апробацію та оприлюднення.

У **першому розділі** – *Теоретичні основи державного регулювання у сфері культури* - охарактеризовано специфіку культури як об'єкту державного регулювання та визначено динаміку розвитку державного регулювання у сфері культури та напрями і методи державного регулювання сфери культури на сучасному етапі.

У ході дисертаційного дослідження було ретельно опрацьовано та охарактеризовано форми регулювання, зміст та структура нормативних методичних та урядових документів, що визначають вплив державних органів на функціонування та розвиток сфери культури у певних просторових межах, які залежать як від обраної соціально-економічної моделі розвитку, так і від особливостей національної господарської системи країни. Істотними формами державного регулювання є: прогнозування, індикативне планування, економічне програмування, стратегічне планування, державні замовлення. До складу законодавчої бази, що регламентує організацію економічної діяльності у сфері культури, доцільно включити перелік державних законів, постанов, розпоряджень та інших правових актів України, а також муніципальних рішень, що передбачають регулювання розвитку галузі, у тому числі й у територіальному розрізі.

Визначено основні напрями державного регулювання, а саме: створення загальноекономічних умов, що забезпечують нормальний цикл виробництва культурних цінностей (грошова система, управління, розподіл ресурсів,

створення та прийняття необхідних законодавчих актів тощо); формування необхідних управлінських структур, що забезпечують функціонування сфери культури; створення раціональної системи державних органів щодо формування найбільш актуальних культурних проектів та їх здійснення; вдосконалення ліцензійної системи у сфері культури у тій частині, що диктується умовами виробництва та споживання культурних благ та послуг.

В умовах посткризового періоду гостро постає проблема співвідношення частки державного та приватного фінансування сфери культури. Досвід розвинених країн свідчить, що державний бюджет як джерело фінансування є необхідною складовою, але не єдиною. Це, передусім, соціально-економічна природа культури.

Слід зазначити, що політика централізованого фінансування культурних об'єктів, що практикувалася раніше, у ряді випадків позбавила активності багатьох громадських і приватних антрепренерів, меценатів, здатних розвивати на місцях за певних умов корисну культурно-естетичну діяльність і конкурують у цьому з підприємливістю держави. У той же час принципи партнерства та змішаних форм фінансування визначають доцільність широкої диверсифікації джерел коштів, зумовлюють стимулювання фінансової самостійності закладів культури, а також залучення ресурсів приватних спонсорів та меценатів.

Регулювання соціокультурного життя, розробка нових принципів культурної політики сприяли утвердженню наукового підходу до вивчення культурної політики та діяльності її суб'єктів. Державна культурна політика - це особливий інструмент стратегічного управління країни, що забезпечує її цілісність та розкриває перспективи її соціокультурного розвитку.

Поняття «культурної політики» як сфери діяльності державних та громадських інститутів у науковий обіг введено відносно нещодавно - кілька десятиліть тому, коли були зроблені перші спроби осмислення сутності цього феномену теоретично. Нині дедалі більше стверджується погляд на культуру, з одного боку, як на систему конкретних цінностей, з іншого - як на інструмент, здатний надавати спрямований і прогнозований вплив геть на всі сфери життєдіяльності людей. Не випадково сьогодні жодна держава, жоден регіон не може обійтися без цілком певної цілеспрямованої культурної політики, її формування та здійснення стає важливим і невідкладним завданням.

Визначено, що культурна політика - це боротьба інтересів різних суб'єктів культурного життя, в якій найсуттєвішу роль відіграє розподіл різних ресурсів - фінансових, матеріальних, кадрових та інформаційних. Найбільш сильним її суб'єктом є держава, яка має найбільші ресурси і можливості впливу на культурне життя. Цей вплив здійснюється через управління наукою, мистецтвом, релігією через вироблення та транслявання державної ідеології за допомогою системи освіти та засобів масової комунікації.

Основним суб'єктом культурної політики, як вже визначалось вище, за визнанням багатьох дослідників, вважається держава, що володіє як найбільшим обсягом ресурсів, та й різноманітними управлінськими органами, які надають безпосередній вплив на різні сектори культурної сфери. Саме тому в завдання держави і входить узгодження інтересів всіх суб'єктів культурного життя, оскільки державна культурна політика реалізується за рахунок ресурсів, що належать всьому суспільству. Це передбачає досягнення суспільної згоди щодо концептуальних уявлень про місце та роль культури в житті суспільства, про

належний стан культурного життя, що дозволяє розробляти та здійснювати різні культурні програми за допомогою розподілу різного виду ресурсів. Зрештою, саме держава має забезпечити збереження різноманіття всієї накопиченої попередніми поколіннями системи цінностей у єдиному культурному просторі. Говорячи про відмінності у культурних стратегіях, нерідко виділяють три типи участі держави у культурній політиці, які були використані європейськими державами за останні п'ятдесят років, до них відносять такі:

1. Харизматичну політику, сенс якої полягає у підтримці з боку держави, передусім, організацій та окремих персоналій, які мають загальнонаціональне значення та відомі поза даної держави.

2. Політику доступності, основні зусилля якої концентруються на забезпеченні рівного доступу різних категорій населення до зразків та артефактів, визнаних (з різних причин) класичними вершинами культурної та художньої діяльності.

3. Політику культурного самовираження, в рамках якої цінною визнається будь-яка спроба культурної самоідентифікації (місцевої або професійної спільноти, діаспори, соціальної групи або будь-якої іншої «меншості»). у цьому випадку класична культурна ієрархія зникає, а чільне місце естетичних категорій виявляється зайнятим цінностями культурної комунікації та самовираження .

Як першочергове завдання державної культурної політики виступає створення умов для утворення єдності культурного простору, рівних можливостей для мешканців різних територій країни та представників різних соціальних груп для отримання доступу до культурних цінностей, для діалогу культур у багатонаціональній державі, а також формування орієнтації особистості та соціальних груп на цінності, що забезпечують модернізацію українського суспільства. Реформування у сфері культури є прямим наслідком економічних та політичних перетворень, що відбуваються в державі. Необхідний пошук таких рішень, які б, з одного боку, забезпечують збереження культурних цінностей, з другого - створюють економічні механізми, дозволяють культурі ефективно розвиватися за нових ринкових умов.

Цілі культурної політики держави на етапі розвитку можна поділити на три основні блоки:

- збереження культурної спадщини, національного багатства (класичний підхід до культурної політики);
- забезпечення рівного доступу до культурних цінностей та інтеграція у світовий культурний процес;
- функціонування культури за умов ринку, економічна рентабельність сфери культури.

Все більше процесів, що відбуваються в культурній сфері, регулюються у вигляді товарно-грошових відносин. На рівні державного дискурсу простежується явна тенденція розглядати культуру як економічний ресурс, і це задає зовсім інший вектор культурної політики, яка потребує впровадження управлінських технологій у менеджмент організацій культури. Сучасні умови соціально-економічного розвитку диктують умови комплексного фінансування культури, де одним із механізмів виступає приватно-державне партнерство. глибокі соціальні трансформації під час недавніх реформ в Україні повели за собою реструктуризацію системи управління та регулювання у сфері бізнесу та

підприємництва, а й у державному секторі.

У другому розділі - Аналіз державного механізму організаційно-економічного регулювання у сфері культури – систематизовано зарубіжний досвід організації державного регулювання і підтримки культури, визначено оцінку організаційно-економічного механізму і практики формування витрат державного бюджету на культуру, проаналізовано напрями діяльності державних установ культури та мистецтва.

Проведений аналіз показав, що важливим напрямом культурної політики держави, яка була визначена ще в основах законодавства України про культуру, є збереження культурної спадщини та художньої творчості та їх розвиток. Саме тому стан організацій культури, діяльність яких спрямовано на виробництво, збереження і поширення значимих суспільству культурних цінностей, перебуває у сфері державних інтересів.

Дії держави у сфері культурної діяльності базуються на застосуванні владних повноважень. Методи державного регулювання у сфері культури різноманітні: організаційно-правові, фінансово-економічні, у тому числі прями та непрямі, контрольні.

Організаційно-правові методи, включають: створення правового поля, що фактично визначає державну політику в даній сфері, встановлює організаційно-економічні механізми регулювання у сфері культури; створення і забезпечення функціонування владних і управлінських структур для здійснення державного регулювання; організація і забезпечення діяльності державних організацій культури; створення державних консультативних органів або фондів, яким делеговано право відбору проектів і програм, а також ухвалення рішень за поданням субсидій. Такий механізм фінансування галузі культури широко застосовується в зарубіжних країнах і вже довів свою ефективність. До складу цих консультативних органів і фондів входять фахівці і експерти, відбір проектів здійснюється на конкурсній основі. Індивідуальні пожертвування на благодійні внески, як правило, акумулюються в різних фондах і розподіляються на конкурсній основі між різними організаціями і проектами. Зарубіжний досвід фінансування діяльності у сфері культури через консультативні органи чи фонди, на думку автора, може і має бути ефективно використаний і в нашій країні; ліцензійно-дозвільна діяльність держави у сфері культури. Це, наприклад, видача посвідчень на кінопродукцію, ліцензування окремих видів діяльності. Нині в нашій країні підлягають ліцензуванню реставраційні роботи на пам'ятниках історії і культури, будівельні роботи, скасовано прийняте свого часу ліцензування музейної діяльності і торгівлі антикваріатом.

Виробництво культурних продуктів має ряд особливостей, що відрізняють його від матеріального виробництва. При характеристиці особливостей виробничих відносин у культурі, зокрема, у традиційній народній культурі, галузь культури розглядається як економічна система, у якій її формування відбувається під впливом організаційно-технічних, організаційно-економічних та організаційно-управлінських відносин, що діють на конкретно-історичному відрізку часу. При цьому специфіка виробничого процесу культури виявляється у тому, що її продукти можуть вироблятися в результаті лише творчої діяльності.

Суб'єктами культурної діяльності виступають як «виробник» (творець культурних благ), і споживач (слухач, глядач, читач тощо.). Предмет праці становить формований людиною (творцем, народом) базовий образ – ідея чи

інтелектуальний продукт, що втілює духовні цінності.

Рис.1. Методи та форми державного регулювання у сфері культури

Після аналізу закордонного досвід державного регулювання сферою культури, а також організаційно-економічного механізму можемо зробити висновок, що більшість розвинених європейських країн визнають можливість впливу культури на економічну ефективність і те, що культурні цінності є

умовою вдосконалення процесу виробництва, соціальної відповідальності.

Проблеми культури розглядаються і з точки зору впливу на розвиток суспільства та практичної користі у вирішенні інших завдань, наприклад, в освіті, зниженні рівня злочинності, підтримці стабільності у суспільстві.

Сучасна тенденція розвитку сфери культури в європейських країнах полягає у покращенні роботи державних служб та адміністрації на місцях для того, щоб «наблизити культуру до людей», до споживачів та їх потреб.

Фінансування культури у кожній країні визначається традиціями держави та бізнесу у відносинах до культури. Тут склалися як мінімум дві основні тенденції, що визначають ступінь впливу культури в суспільстві та корисність культури у розвитку бізнесу, чим і визначається культурна політика кожної держави. Вважають, що культура, установи культури у країнах, які мають у порівнянні з Україною значний досвід ринкових відносин, мало фінансуються державою, але перебувають у гарному фінансовому стані насправді в умовах ринкової економіки культурі досить складно знаходити фінансові кошти на своє існування.

Самі європейські культурологи вважають, що «у виконавських мистецтвах фінансова криза, очевидно, є способом життя». Проблема фінансування закладів культури важлива не лише з урахуванням вітчизняного досвіду, але й у контексті світової практики. З-поміж країн, які мають той чи інший досвід фінансування культури, європейська та американська моделі домінують у світовій практиці. Головна схожість цих моделей полягає в те, що вони існують у рамках розвинених ринкових держав. В основі економічного, політичного, соціального розвитку цих держав – ліберальні цінності і насамперед цінності свободи.

Аналіз механізму та практики формування витрат державного бюджету на культуру показав, що сфера культури України представлена великою різноманітністю установ, що забезпечують надання послуг культурно-дозвільного характеру. Значимість всіх заходів та послуг, фінансованих державою в рамках цієї сфери, дуже висока, оскільки їх основна мета – забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку, збереження єдиного культурного простору і територіальної цілісності України. Фінансове забезпечення заходів та послуг сфери культури здійснюється на підставі різних джерел, основним з яких є кошти бюджетів усіх рівнів бюджетної системи держави. Ефективність державної культурної політики, що проводиться в країні, неможливо оцінити, ґрунтуючись лише на показниках обсягів та динаміки фінансування. У рамках вирішення даної проблеми важливим є використання єдиної системи взаємопов'язаних показників результативності фінансування сфери культури.

Проаналізувавши деякі тенденції формування ресурсів установ культури та мистецтва, можна дійти висновку, що попри зростаючу частку своїх доходів в організаціях і зниження бюджетних асигнувань останні залишаються значним джерелом формування ресурсів, особливо у настільки несприятливої економічної ситуації.

Незважаючи на збільшення відвідуваності, заклади культури та мистецтва повинні прагнути до пошуку додаткових джерел доходів за рахунок розвитку підприємницької діяльності.

Таким чином, основними тенденціями формування фінансових ресурсів організацій культури та мистецтва на даний час є: збільшення власних доходів

від надання платних послуг населенню; оскільки в офіційній статистиці відсутні дані про частку спонсорської та меценатської допомоги, банківських кредитів та підприємницької діяльності у структурі доходів комунальних організацій культури та мистецтва, можна лише припустити, що суттєвої ролі вони не відіграють.

У третьому розділі - Удосконалення системи державного регулювання у сфері культури - обґрунтовано концептуальний підхід до формування витрат державного бюджету на фінансування організацій культури державного значення, визначено напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури, окреслено стратегічні напрями формування додаткових джерел фінансування витрат у сфері культури.

Визначено, що потрібно продовжувати удосконалювати регулювання і економічно-господарську діяльність установ культури і мистецтва (підвищувати рівень доходів працівників культури, створювати умови для кар'єрного і професійного зростання в культурній сфері; впроваджувати світовий передовий досвід управління процесами в культурі; покращувати систему правового регулювання діяльності установ культури).

Обґрунтовано, що у рамках розробки та реалізації заходів щодо підвищення ефективності використання бюджетних видатків та зміцнення доходної бази бюджетів усіх рівнів запровадження процедур моніторингу та оцінки якості управління та регулювання фінансовими ресурсами бюджетних установ дозволяє: проводити на підставі затвердженого переліку показників моніторингу порівняльну характеристику якості планування та виконання бюджету бюджетними установами залежно від їх повноважень та покладених функцій; виявляти та запобігати фінансовим порушенням, створювати основу для ухвалення конкретних управлінських рішень; коригувати діяльність бюджетних установ у напрямі посилення контролю за результативністю бюджетних видатків; встановити взаємозв'язок обсягів бюджетного фінансування бюджетної установи на черговий фінансовий рік та плановий період з результативністю її діяльності; встановити механізм рейтингування та оцінки результатів діяльності бюджетних установ для оцінки можливості використання ними позабюджетних доходів з метою свого розвитку.

Практика показує, що більшість бюджетних установ має досить обмежені можливості залучення коштів від підприємницької діяльності. У більшості закладів охорони здоров'я та освіти позабюджетні доходи становлять 5 – 15 % від сукупних доходів, у сфері соціального забезпечення – ще менше, і лише в окремих закладах культури ця цифра може досягати 80 %.

Джерелом позабюджетних коштів бюджетних установ є, насамперед черга, надання населенню додаткових платних послуг. Як правило, платні послуги надаються бюджетними установами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури.

Необхідно забезпечити стійкий розвиток установ культури (модернізувати систему регулювання діяльності соціально-культурних інститутів; поповнювати і забезпечувати збереження бібліотечного, музейного і інших фондів та ін.). Це дасть змогу розробки і реалізації цільових програм, що розглядається як засіб забезпечення більшої раціональності фінансування діяльності у сфері культури на території усієї країни і підготовки більше обґрунтованих проектів виділення

засобів з державного бюджету.

Передбачено ефективну взаємодію всіх органів влади, бізнесу, наукових та громадських організацій у реалізації масштабних культурних проектів та програм, спрямованих на розвиток окремих підгалузей культури, збереження та використання культурної спадщини, збільшення культурної привабливості регіонів та підвищення якості послуг у сфері культури. Надання субсидій з державного бюджету складає основу конкурсного відбору регіонів України, у співфінансуванні регіональних і (чи) місцевих програм.

Таким чином, державно-цільова програма консолідує зусилля державних, регіональних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у рішенні яких стоять перед державою завдання у сфері культури. У регіональних та місцевих програмах використовуються механізми державно-приватного партнерства, міжвідомчої координації діяльності органів виконавчої влади, бізнесу та інших зацікавлених суб'єктів.

Слід констатувати, що у перспективі на регіональному та місцевому рівнях належить вирішити низку питань і, зокрема, розробити та затвердити адміністративні регламенти (стандарти) надання державних та комунальних послуг за всіма їхніми видами; удосконалити систему моніторингу результатів діяльності підвідомчих державних (комунальних) установ, якості надання державних (комунальних) послуг та виконання державного (місцевого) завдання; здійснити деталізацію переліку послуг у галузевому розрізі; виробити чіткі вимоги до порядку надання платних послуг та визначення їх вартості для споживача. Реалізація цих заходів буде спрямована на підвищення якості та доступності державних та комунальних послуг за допомогою створення умов та стимулу для підвищення відповідальності бюджетних установ за результати своєї діяльності.

Програмно-цільовий підхід передбачає витрачання бюджетних коштів відповідно до пріоритетів розвитку суспільства. У бюджетному плануванні та фінансуванні це виявляється у прагненні як можна щільніше ув'язати бюджетні витрати з досягнутими суспільними результатами. Застосування програмно-цільового методу спрямовано на підвищення результативності бюджетних видатків та оптимізацію регулювання бюджетними коштами на всіх рівнях бюджетної системи України. Головним інструментом програмно-цільового фінансування соціальної сфери в сучасних умовах є державні програми, спрямовані на певні цілі, досягнення яких вимірюється системою показників та індикаторів.

Програмно-цільове планування слід розуміти як діяльність, орієнтовану на визначення цілей розвитку культури, їх пов'язання з пріоритетами економічної політики та формування комплексу заходів, включаючи підготовку інвестиційних проектів та програмних заходів (із зазначенням джерел їх фінансування), вкладених у досягнення бажаних результатів. За допомогою інструментарію програмування державні та регіональні органи управління здатні позитивно впливати на просторовий розвиток, на вирівнювання можливостей для доступу населення до культурних благ і цінностей. Цільові програми виступають найбільш прийнятним засобом практичного здійснення інвестиційних проектів, сприяють консолідації сукупного обсягу фінансових ресурсів, оскільки в них концентруються заходи щодо проектування, розміщення та будівництва об'єктів культури та соціальної інфраструктури.

У сучасних непростих економічних умовах важливою рисою програмно-цільового планування має стати бюджетування, яке розуміється як суворо цільове фінансування програмних заходів з жорстким контролем обсягу та призначення коштів, що витрачаються. Необхідно повністю розкрити потенціал цього методу «управління результатами» як засобу підвищення соціальної та економічної ефективності державних витрат .

До переваг програмно-цільового бюджетування можна віднести наступне: забезпечення прямого взаємозв'язку між планованим розподілом коштів бюджету та одержуваними підсумками їх фактичного використання; надання саме тих суспільних благ та послуг населенню, в яких воно реально зацікавлене; обґрунтування вибору рішень з урахуванням як поточних, так і віддалених наслідків; підвищення відповідальності органів управління за кінцеві результати, під якими поряд із наданням певного обсягу послуг чи робіт розуміється досягнення конкретних якісних показників; підвищення обґрунтованості державних видатків у зв'язку з суттєвим збільшенням інформаційної бази прийнятих бюджетних рішень.

Використання нових принципів витрачання бюджетних коштів при розробці та реалізації цільових програм дозволить розширити сферу застосування та підвищити якість бюджетного планування.

Програмно-цільове бюджетування, у разі його послідовного застосування, дозволить забезпечити ряд переваг: більш тісний зв'язок між виділеними бюджетними ресурсами та передбачуваними наслідками їх використання відповідно до встановлених пріоритетів; узгоджений міжвідомчий підхід до вирішення середньострокових та довгострокових проблем у зв'язку з інструментарієм державної економічної політики; прозорість та обґрунтованість вибору шляхів, засобів досягнення цілей та передбачуваних результатів .

Таким чином, впровадження сучасних методів бюджетування, орієнтованих на суспільно значущі результати, ставить організації культури в рівні умови з партнерами, що беруть участь у цьому процесі, дає змогу побачити пріоритети і слабкі місця у своїй роботі. Забезпечення взаємодії різних форм, видів програмно-цільової діяльності з прогнозуванням, плануванням, бюджетуванням сприятиме підтримці загальних методологічних засад та певної організації, координації дій.

Ефективним важелем формування додаткових джерел фінансування культури повинна стати система заходів державного стимулювання індивідуальних і корпоративних пожертвувань, одним з яких є зменшення оподаткованої долі прибутку, введення цільових податків, як джерел формування фінансової бази спеціалізованих фондів, розвиток маркетингу, робота щодо зв'язків з громадськістю, яка включає пошук потенційних спонсорів.

Одним з джерел позабюджетного фінансування організацій культури нині є гранти для культури та креативних індустрій, це рамкова програма Європейського Союзу, спрямована на підтримку культурного та креативного сектора, також Український культурний фонд проводить «Короткострокові культурно-мистецькі проекти» в межах грантової програми «Відновлення культурно-мистецької діяльності». Мета - підтримка діячів культури та культурних інституцій, які залишаються в Україні, створення умов для вироблення ними актуальних культурно-мистецьких продуктів, а на

міжнародному рівні є інвестиціями в імідж та позиціонування країни у світі .

У зарубіжних країнах великі фінансові ресурси поступають у сферу культури з сімейних бюджетів, їх доля у декілька разів перевищує долю державного фінансування. За даними Організації європейської співпраці і розвитку, опублікованих Інститутом світової економіки і міжнародних відносин, співвідношення бюджетних і споживчих витрат населення на культурні заходи і розваги склало в 2022 р. в Швеції - 1:4; Норвегії - 1:6; у Франції - 1:8, у Великобританії 1:12; Італії - 1:19 і в США - 1:26. Істотну роль у фінансуванні установ культури і мистецтва грають позабюджетні джерела - індивідуальні пожертвування, внески різних благодійних фондів і приватних фірм. Так, в США в 2023 році ці джерела склали 96,8 % усіх фінансових ресурсів, у тому числі індивідуальні пожертвування - 75,1 %, внески різних благодійних фондів - 16,8 % і внески приватних фірм - 4,9 %. Доля центрального уряду дорівнювала 3,2 %. У західноєвропейських країнах питома вага позабюджетних джерел фінансування культури нижча, ніж в США, що обумовлено вагомішою участю держави, що історично склалася, в розвитку даної сфери.

Податкова політика, що проводиться нині в нашій країні не сприяє залученню засобів з позабюджетних джерел в належній мірі. Проте, в 2022 році позабюджетні джерела фінансування діяльності установ культури Міністерства культури та інформаційної політики досягли небувалих розмірів і склали 41 % від загального об'єму фінансових ресурсів. На думку ряду дослідників для забезпечення доступності послуг у сфері культури об'єм фінансування з позабюджетних джерел не повинен перевищувати 20 %.

Визначено, що без управлінського професіоналізму і менеджерів культури стало неможливим забезпечити установі стабільне функціонування і успішний розвиток. Наявні можливості самофінансування нині використовуються далеко не в повному обсязі. У свою чергу державні органи управління і влади в особі міністерств і відомств не повною мірою виконують покладені на них функції в частині аналізу стану ринку послуг у сфері культури, вивчення, аналізу і поширення даних про його кон'юнктуру, розвитку маркетингу в підвідомчих організаціях.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено вирішення важливої наукової проблеми розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

За результатами дисертаційного дослідження сформульовані такі висновки.

1. Охарактеризовано напрями і методи державного регулювання сфери культури на сучасному етапі та класифікацію основних форм культури, що доцільно проводити, виходячи з критеріїв організаційної структури та правового статусу державних органів. Культура визначається нами як комплексне та багатовимірне соціальне явище, що охоплює ціннісні, інституційні та комунікаційні рівні державного регулювання та формує соціокультурний простір, детермінує поведінку органів влади. Культура одночасно виступає і як система етичних цінностей, загальних норм поведінки, і як система правил та

процедур безпосередньо процесів управління, прийняття управлінських рішень, організації комунікаційного процесу тощо.

2. Систематизовано зарубіжний досвід організації державного регулювання і підтримки культури, обґрунтовано, що в умовах трансформаційних перетворень та військових дій на території нашої держави, виникають вагомі перешкоди щодо реалізації стратегічних цілей культурного розвитку. Зарубіжний досвід державного регулювання культурної сфери надає змогу сформулювати пропозиції, які мають бути спрямовані на його адаптацію в Україні. На думку експертів необхідні реформи при формуванні оновленої культурної сфери, які мають мати на меті наступні цілі: уточнення та з'ясування пріоритетів культурної політики у контексті процесу децентралізації, а також здійснення Міністерством культури координуючої, моніторингової та контролюючої функції на місцевому на національному рівні. Реформування повинно бути спрямовано на: перетворення та перевтілення культурних центрів на тих учасників, які здатні надавати необхідні культурні послуги; заохочення державного партнерства та залучення інвестиційних проектів у сферу культурного розвитку; важливість інвестицій в економічні та соціальні трансформації.

3. Здійснено аналіз організаційно-економічного механізму і практики формування витрат державного бюджету на культуру. Розкрито економічну сутність ефективного використання державних бюджетних коштів на культуру, яка полягає в економічному, продуктивному, результативному використанні бюджетних видатків і проявляється у повноті виконання мети бюджетних соціально-культурних програм, державних закупівель, соціально-культурного забезпечення, розширення мережі доступних суспільних благ, сталої динаміки соціально-культурного та економічного розвитку країни.

4. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування витрат державного бюджету на фінансування організацій культури державного значення. Визначено, що важливим заходом з залучення додаткових коштів може стати зустрічне фінансування через державно-приватне партнерство, яке зародилося в США і Великобританії і зниження долі держави в економіці, та відносного і абсолютного збільшення там приватного капіталу, що постулювало, відповідно. Приватні компанії можуть розширити свій масштаб діяльності, притягати більше бюджетних коштів, отримувати банківські кредити на вигідних умовах, тоді як держава має можливість розділити тягар фінансування проектів, створює нові робочі місця і так далі.

5. Виокреслено напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури. Окреслено, що держава виділяє бюджетні асигнування установам культури, проте, в той же час, не розвиває вітчизняну культуру, оскільки предметом фінансування є не дослідницька і творча діяльність установ і не створенням конкретних цінностей, а зміст і виплата зарплат. Вдосконалення організаційно-економічного механізму відбувається через реалізацію переліку заходів за об'ємами спільного фінансування до початку фінансового року; впровадження довгострокового планування державної інвестиційної політики у сфері культури, здійснюваної у формі державних капітальних вкладень і в порядку міжбюджетних відносин через розробку і законодавче закріплення принципів формування інвестиційної програми.

6. Окреслено стратегічні напрями формування додаткових джерел фінансування витрат у сфері культури. Обґрунтовано вдосконалення організаційної структури державного регулювання у сфері культури через подолання роз'єднаності органів державної влади, здійснюючих регулювання, та створення консультативних органів для делегування права відбору проектів і програм і ухвалення рішень з їхнього фінансування; формування витрат державного бюджету, призначених на фінансування поточних і капітальних витрат організацій культури, на основі довгострокового розвитку організацій культури; розвиток програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури; включення до складу державної цільової програми заходів по усіх галузях культури, впровадження довгострокового планування, формування державної інвестиційної політики у сфері культури, здійснюваної у формі державних капітальних вкладень і в порядку міжбюджетних відносин: розробка і законодавче закріплення принципів формування адресної інвестиційної програми; формування переліку будівництв і об'єктів на основі проведення моніторингу наявності і технічного стану матеріальної бази культури.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Лозова О.Ю. Ресурсний потенціал технологій публічного управління соціально-культурної діяльності. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління, 2024. № 1 (24). С.151-158
2. Лозова О.Ю. Нові ресурси фінансового забезпечення надання державних та муніципальних послуг установами культури. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління, 2024. № 2 (22).
3. Лозова О.Ю. Фінансування сфери культури: зарубіжний досвід. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2024. № 9. С. 77-83.
4. Lozova O. Features of public management of the culture sphere in the context of modern socio-cultural structure of society. Public administration and state security aspects. 2024. № 1. S. 33-45.
5. Lozova O. Models of regulation of entrepreneurial activities of budgetary institutions in the cultural sector. Public administration and state security aspects. 2024. № 2.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Лозова О.Ю. Організаційно-економічні механізми культурної політики в умовах ринку. Ольвійський форум – 2024 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Реформування публічного управління та адміністрування в умовах децентралізації влади та наближення її до європейських стандартів : XXI Міжнар. наук. конф. 20–23 черв. 2024 р.: тези / Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2024. с. 128 - 132.
7. Лозова О.Ю. Формування організаційно-економічного механізму публічного регулювання у сфері культури. Наука і молодь у XXI сторіччі. Матеріали ІХ Міжнар. молодіжної наук.-практ. інтернетконф.: м. Полтава, 30 лист. 2023 року. / Полтава : ПУЕТ, 2023. С. 853 – 856.

8. Лозова О.Ю. Розвиток людського потенціалу регіону : проблеми і можливості діяльності органів публічної влади у сфері культури. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. за міжнародною участю. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ : Івано-Франківськ, 31 трав. 2024 р./ Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2024. С. 751 - 755

9. Лозова О.Ю. Сутність і специфіка сучасної державної культурної політики. Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика : міжнародна науково-практична інтернет-конференція, (Харків, 29 березня 2024 р.) / [редкол.: С. М. Домбровська та ін.]. Харків : НУЦЗУ, 2024. С. 26-29.

10. Лозова О.Ю. Державне регулювання сфери культури в Україні: суперечності і можливості. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. «Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство» 27-28 берез. 2024 р. / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т культури і мистецтв. Київ:Ввид. центр КНУКіМ, 2024, Част. 1. С 51-54.

11. Лозова О.Ю., Сиченко В.В. Принципи державної культурної політики України. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Економіка та публічне управління: нові виклики та рішення: , Харків, 18-19 січня 2024 р. / Редкол.: В. В. Лебедченко та ін. Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», 2024. С. 189-191.

12. Лозова О.Ю. Державне регулювання у сфері культури. III Міжнародна наук.-практ. конф. «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» : 8 лют. 2024 р., м. Хмельницький.: Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова, 2024. 217 с.

АНОТАЦІЯ

Лозова О.Ю. Організаційно-економічний механізм державного регулювання у сфері культури.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Черкаси, 2024.

У дослідженні запропоновано розв'язання актуальної проблеми з обґрунтування теоретичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Досягнення визначеної мети зумовило вирішення наукових завдань. Було охарактеризовано напрями і методи державного регулювання сфери культури на сучасному етапі і систематизовано зарубіжний досвід організації державного регулювання і підтримки культури. Здійснено аналіз організаційно-економічного механізму і практики формування витрат державного бюджету на культуру, та обґрунтовано концептуальний підхід до формування витрат державного бюджету на фінансування організацій культури державного значення. У ході дослідження визначено напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму програмного підходу в державному регулюванні у сфері культури і окреслено стратегічні напрями формування додаткових джерел фінансування витрат у сфері культури.

Об'єкт дослідження - державне регулювання у сфері культури, а

предметом дослідження виступає організаційно-економічний механізм державного регулювання у сфері культури.

Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи, що ґрунтуються на сучасних наукових засадах управлінської, економічної і споріднених з ними наук. В основу методології дослідження було покладено системний підхід, методологічна специфіка якого визначається тим, що він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта і механізмів, що її забезпечують, на виділення різноманітних типів зв'язків складного об'єкта і зведення їх у єдину теоретичну картину.

Автором використано низку наукових методів, зокрема: гіпотетико-дедуктивний метод формування методології дисертаційного дослідження, який дав змогу сформулювати гіпотезу дослідження, побудувати евристичні моделі організаційно-економічного механізму державного регулювання в сфері культури.

Дедуктивний доказ висунутої гіпотези дослідження не тільки підтвердив правильність формування його методології, справедливості висновків, а й дав можливість також висунути й верифікувати практичні рекомендації з удосконалення досліджуваного об'єкта; структурно-функціональний аналіз, сутність якого полягає у виділенні елементів системи організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури; ряд порівняльних методів, що надали можливість аналізу стандартів організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури; статистичний метод, що дав змогу розкрити реальні й точні факти стану досліджуваного об'єкта; прогностичний метод, за допомогою якого визначено більш віддалені перспективи його розвитку; теоретико-концептуальний метод, що визначив напрям дослідження, втілений в аналізі функцій, структури та параметрів об'єкта, та дав змогу позначити, осмислити, описати та порівняти роль організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури, уточнити функції в діяльності кожної з підсистем, оцінити результати управлінського впливу, виявити перспективи й механізми.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становили нормативно-правові акти, праці зарубіжних і вітчизняних учених, Інтернет-ресурси, статистична інформація Державного комітету статистики України та інших центральних органів виконавчої влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні наукового завдання щодо розвитку теоретичних засад та обґрунтування науково-прикладних рекомендацій з удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Основні положення й висновки дисертації можуть використовуватися фахівцями під час написання підручників і навчальних посібників, створення навчально-методичної літератури; в роботі органів державної влади та у процесі формування сучасних засад удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання у сфері культури.

Ключові слова: державне регулювання, державна політика, механізми державного регулювання, державна підтримка в культурній діяльності, організаційно-економічний механізм державного регулювання у сфері культури, ціннісно-орієнтований підхід до модернізації державного регулювання щодо розвитку культури.

ABSTRACT

Lozova O.Yu. Business Mechanism of State Regulation in the Field of Culture.

The dissertation on competition of a scientific degree of the PhD in public administration, specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – National University of Civil Defence of Ukraine. - Kharkiv, 2024.

The research proposed a solution to the current problem of substantiating theoretical foundations and developing practical recommendations for improving the organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture.

Achieving the specified goal determined the solution of scientific tasks. The directions and methods of state regulation in the field of culture at the current stage were characterized, and the foreign experience of organizing state regulation and support of culture was systematized. An analysis of the organizational and economic mechanism and practice of the formation of state budget expenditures for culture was carried out, and a conceptual approach to the formation of state budget expenditures for the financing of cultural organizations of state importance was substantiated. In the course of the study, directions for improving the organizational and economic mechanism of the program approach in state regulation in the field of culture were determined and strategic directions for the formation of additional sources of financing expenses in the field of culture were outlined.

The object of research is state regulation in the field of culture, and the subject of research is the organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture.

The information base of the dissertation research was made up of legal acts, works of foreign and domestic scientists, Internet resources, statistical information of the State Statistics Committee of Ukraine and other central bodies of executive power.

The scientific novelty of the obtained results lies in solving the scientific task of developing theoretical foundations and substantiating scientific and applied recommendations for improving the organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture.

The most significant results of the dissertation research, which contain scientific novelty, consist in the fact that, for the first time, the ways of improving the organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture are substantiated and formulated through overcoming the disunity of the state authorities that carry out regulation, the creation of advisory bodies for the delegation of law for selection of projects and programs and the adoption of decisions on their financing and the formation of state budget expenditures intended for the financing of current and capital expenditures of cultural organizations, the development of a programmatic approach in state regulation in the field of culture.

The author has improved the conceptual approach to the formation of budget expenditures for the content of sub-departmental organizations and the development of their material and technical base, which has a targeted, actually programmatic, scientifically and economically justified character, minimizing subjectivity and insufficient justification in the allocation of budget funds, and will allow more to reasonably argue the amount of funding necessary to ensure cultural activities, with annual and long-term formation of costs and systematization of foreign experience in the organization of state regulation and cultural support, which is characterized by a synergistic unity of institutional (externally inherent, objective), communication and

value (internally necessary, subjective) levels and provides for the revision of the current regulatory and legal framework, the institutionalization of cultural development and the renewal of social-psychological, media-communication and motivational technologies for the formation of a new cultural environment in the state.

The dissertation developed further: a value-oriented approach to the modernization of state regulation regarding the development of culture in the Ukrainian state, by substantiating the value component of culture as a system-forming one, which provides for the consideration of a wide range of state means and motivational tools for the formation of culture in the system of state measures for its implementation, and the specifics of the organization's system of values, rules and expectations, which influence the formation of the value component of culture, and scientifically based and predictable state regulation in the fields of infrastructure, which presupposes the implementation of social standardization and normative calculation of budgetary needs from all types of services provided, the application of standards of financial costs for the provision of state or municipal services, which cannot solve all planning problems in the field of culture, especially at the state level, when it comes, firstly, to unique institutions of culture and art, which are the subject of our national pride and are of world importance, and secondly, to state support of new directions in cultural activity.

The main provisions and conclusions of the dissertation can be used by specialists when writing textbooks and training manuals, creating educational and methodological literature; in the work of state authorities and in the process of forming modern foundations for improving the organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture.

Keywords: state regulation, state policy, mechanisms of state regulation, state support in cultural activities, organizational and economic mechanism of state regulation in the field of culture, value-oriented approach to the modernization of state regulation regarding the development of culture.

Відповідальний за випуск Сиченко Віктор Володимирович

Підписано до друку 16.09.2024 р.
Формат 60x84 1/16. Обл.-вид. арк. 0,9.
Гарнітура Таймс. Тираж 100 прим.

Віддруковано з оригінал-макета в друкарні ФОП Леонов Д.С.
61023, м. Харків, вул. Весніна, 12, тел. (057) 717-28-80.